



The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

PRZEMYSŁ NASIENNY W POLSCE I JEGO RYNEK

Arkadiusz Piwowar

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Abstrakt. Głównym celem artykułu była charakterystyka przemysłu nasiennego w Polsce oraz ocena zmian w podaży, popycie i cenach na rynku kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w Polsce. Opis dotyczył głównych grup uczestników tworzących przemysł hodowlano-nasienny, tj. podmiotów hodowlanych, nasiennych oraz hodowlano-nasiennych. Przedstawiono także charakterystykę wybranych podmiotów z otoczenia przemysłu hodowlano-nasiennego w Polsce. W pracy zaprezentowano analizy rynku nasion zbóż w Polsce w latach 2008-2012, w tym zmiany w podaży, popycie i cenach rynkowych. Jak wynika z analiz, w badanych latach sprzedaż kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w Polsce wzrosła o 25,3%. W strukturze obrotu w całym okresie dominowała sprzedaż pszenicy ozimej. Wzrost sprzedaży nasion kwalifikowanych w segmencie zbóż odbywał się w badanym okresie w warunkach znacznego wzrostu cen nasion.

Słowa kluczowe: podmioty hodowlano-nasienne, rynek, handel

WPROWADZENIE

Stosowanie przez rolników nowych odmian roślin uprawnych, o wysokim potencjale produkcyjnym uzyskanym w wyniku prac hodowlanych, wprowadza do sfery produkcji rolniczej postęp biologiczny. Wykorzystanie w produkcji rolniczej nowych odmian roślin o podwyższonej wartości technologicznej umożliwia nie tylko otrzymanie wysokich, dobrych jakościowo plonów, ale i zmniejszenie nakładów na inne środki produkcji rolnej, w tym nawozy mineralne i środki ochrony roślin. W wielu publikacjach autorzy zwracają uwagę na małe zużycie kwalifikowanego materiału siewnego ogółem w Polsce, a także w poszczególnych regionach [Wicki 2009 a, b]. Warto również podkreślić znaczne zróżnicowanie przestrzenne udziału kwalifikowanego materiału

siewnego w zasiewach w Polsce. Na przykład w roku gospodarczym 2011/12 największy udział kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w zasiewach odnotowano w województwie wielkopolskim (32,9%), natomiast najmniejszy w województwie mazowieckim (3,4%) [Oleksiak 2013].

Tworzeniem nowych odmian, reprodukcją i obrotem nasion zajmuje się przemysł hodowlano-nasienny. Jest to bardzo ważna część agrobiznesu, mająca wpływ na przebieg procesów produkcyjnych w rolnictwie oraz wielkość i jakość produktów rolnych. Przemysł hodowlano-nasienny ma także do spełnienia wiele funkcji związanych z ochroną bioróżnorodności przyrodniczej. Jak wskazuje Pepliński [2009], polskie hodowle mają ponad 50-procentowy udział w rynku pomimo silnej konkurencji ze strony zagranicznych podmiotów gospodarczych. Do największych producentów nasion na świecie można zaliczyć m.in. Bayer CropScience AG, Limagrain, Monsanto Company, Pioneer Hi-Bred International, Inc. oraz Syngenta Crop Protection. Największe firmy hodowlane na świecie dostarczają również materiał siewny na polski rynek przez swoje oddziały (Monsanto Polska Sp. z o.o., Limagrain Central Europe Societe Europeenne Spółka Europejska Oddział w Polsce itp.). Konkurencja podmiotów zagranicznych jest bardzo duża, dotyczy zwłaszcza odmian nierejestrowanych w Polsce (odmiany ze Wspólnego Katalogu Odmian Rolniczych – CCA¹). Dostępność odmian zagranicznych zarejestrowanych w katalogu wspólnotowym z jednej strony zwiększa konkurencję na polskim rynku, z drugiej może prowadzić do wzrostu ryzyka produkcyjnego w rolnictwie. Jak wskazuje Duczmał [2008], odmiany te nie zawsze są dopasowane do lokalnych warunków produkcji rolniczej.

Głównym celem niniejszego artykułu była charakterystyka przemysłu hodowlano-nasiennego w Polsce oraz ocena zmian w podaży, popycie i cenach na rynku kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w Polsce. Wybór segmentu zbóż do analiz był celowy, ponieważ udział polskich hodowców na rynku kwalifikatów zbóż w Polsce jest dominujący [Wicki 2009 a]. Dodatkowym celem publikacji było przedstawienie roli wybranych podmiotów (instytucji), które mają bezpośredni lub pośredni wpływ na funkcjonowanie rynku nasiennego w Polsce. W opracowaniu wykorzystano metodę opisową i metody statystyki opisowej, w tym posłużono się wskaźnikami struktury i dynamiki. Podstawowy zakres czasowy analiz obejmował lata 2008-2012. W pracy wykorzystano głównie dane ze statystyk IERiGŻ oraz informacje będące wynikiem własnych badań i obserwacji rynku środków produkcji rolnej w Polsce.

CHARAKTERYSTYKA PRZEMYSŁU HODOWLANO-NASIENNEGO W POLSCE

W Polsce przemysł hodowlano-nasienny jest tworzony głównie przez podmioty hodowlane, hodowlano-nasienne oraz nasienne. Podmioty hodowlano-nasienne prowadzą hodowlę twórczą, hodowlę zachowawczą oraz reprodukcję nasienną. W przemyśle

¹ Wspólny katalog powstał na mocy Dyrektywy Rady 70/457/EWG z dnia 29 września 1970 r. w sprawie wspólnego Katalogu Odmian Gatunków Roślin Rolniczych. Według aktualnych przepisów prawnych [Dyrektywa Rady... 2002], wspólny katalog odmian jest tworzony na podstawie katalogów krajowych państw członkowskich. Katalogi krajowe są tworzone według jednolitych zasad (ustalonych kryteriów i minimalnych wymagań).

nasiennym funkcjonują także podmioty realizujące jedynie hodowlę twórczą lub reprodukcję nasienną.

W polskim przemyśle nasiennym, w odróżnieniu od państw w Europie Zachodniej, podmioty hodowlane lub hodowlano-nasienne w znacznej części są własnością państwa. Z historycznego punktu widzenia hodowla roślin rolniczych w Polsce do 1989 roku koncentrowała się w przedsiębiorstwach państwowych, zgrupowanych w Zjednoczeniu Hodowli Roślin i Nasiennictwa². Zmiana ustroju politycznego i gospodarczego na początku lat 90. XX wieku i gwałtowne załamanie się rynku nasion w Polsce spowodowały, że wiele firm hodowlanych zlikwidowano. Część z państwowych przedsiębiorstw sprywatyzowano, inne przekształciły się w różnego rodzaju spółki [Runowski 1997, Prusiński 2007]. Nadal jednak znaczna część przemysłu hodowlano-nasiennego jest własnością państwową. Obecnie działalność hodowlaną w zakresie roślin uprawnych prowadzi w Polsce na wielką skalę spółki Agencji Nieruchomości Rolnej³, w tym spółki strategiczne „o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej⁴”:

- „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o.,
- Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o.,
- Małopolska Hodowla Roślin – HBP Sp. z o.o.,
- Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o.,
- Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemniaka Sp. z o.o.,
- Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN Sp. z o.o.,
- „Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.,
- „Plantico – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.

Działalność hodowlaną prowadzą również spółki będące własnością placówek naukowych, w tym na szczególną uwagę zasługują spółki Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie (m.in. Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR). Twórczą hodowlą zajmują się ponadto inne placówki, m.in. Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach, Instytut Włókien Naturalnych w Poznaniu, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz Instytut Roślin i Przetworów Zielarskich w Poznaniu [Marciniak 2008].

Ważną częścią przemysłu nasiennego w Polsce są przedsiębiorstwa i gospodarstwa nasienne, które zajmują się reprodukcją kwalifikowanego materiału siewnego pozyskanego z hodowli. Produkcja nasenna może być również jedną z aktywności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa rolne. Wśród gospodarstw nasiennych znajdują się zarówno duże podmioty, prowadzące reprodukcję materiału siewnego na obszarze ponad 1 tys. ha, jak i gospodarstwa mniejsze. Przykładowe przedsiębiorstwa i gospodarstwa nasienne oraz rolno-nasienne w Polsce wraz z charakterystyką przedstawiono poniżej [www.zietarscy-slup.pl; www.pagro.pl; www.gronas.pl; www.rolnas.com.pl; www.kalnas.pl]:

- „Pagro” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością gospodarstwo rolno-nasienne Pągów. Spółka powstała w 1992 roku i prowadzi gospodarstwo o powierzchni 1030 ha. Działalność Spółki obejmuje m.in. produkcję i sprzedaż kwalifikowane-

² Rozporządzenie... [1962].

³ Zgodnie z rejestracją w KRS, według stanu na 31 grudnia 2012 r., Agencja Nieruchomości Rolnych wykonywała prawo własności w stosunku do 45 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt [http://www.anr.gov.pl].

⁴ Rozporządzenie... [2011].

go materiału siewnego. Ponadto Spółka prowadzi produkcję zbóż, buraków cukrowych i rzepaku oraz hodowlę bydła.

- Gronas gospodarstwo nasienne Stanisław Jacek Kondraciuk. Podmiot od 2000 roku zajmuje się reprodukcją kwalifikowanego materiału siewnego. Prowadzi także hurtową i detaliczną sprzedaż materiału siewnego.
- Gospodarstwo rolne – Stefan Ziętarski. Gospodarstwo rolne od 1990 roku zajmuje się produkcją nasienną. Współpracuje ze wszystkimi przodującymi hodowlami nasiennymi, m.in. Hodowlą Roślin Strzelce Sp. z o.o., Hodowlą Roślin Smolice Sp. z o.o. oraz Poznańską Hodowlą Roślin Sp. z o.o.
- Przedsiębiorstwo nasienne „Rolnas” Sp. z o.o. Spółka powstała w 1991 roku. Główny przedmiot jej działalności jest związany z organizacją produkcji nasiennej i obrotem nasion roślin rolniczych (z produkcji krajowej i z importu) oraz kompleksowym doradztwem w zakresie doboru oferowanych odmian.
- Centrala nasienna „Kalnas” Sp. z o.o. Podmiot powstał w 1991 roku w Kaliszu jako jedna z pierwszych prywatnych firm nasiennych w Polsce. Spółka kultywuje tradycje przedwojennej produkcji nasion na terenie Wielkopolski.

Ważną rolę na rynku nasion spełniają również przedsiębiorstwa handlowe. Wśród podmiotów handlowych można wyróżnić przedsiębiorstwa kompleksowego zaopatrzenia rolników w środki produkcji rolnej oraz sklepy specjalistyczne, zajmujące się wyłącznie handlem materiałem siewnym. Wśród największych przedsiębiorstw handlowych zajmujących się m.in. sprzedażą materiału siewnego w Polsce należy wymienić m.in.: ProCam Polska Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Rolnictwa Chempest S.A., Agro-Efekt Sp. z o.o., Osadkowski S.A., Osadkowski – Cebulski Sp. z o.o., AGROCENTRUM Sp. z o.o., PUH Chemirol, AMPOL-MEROL Sp. z o.o., PHU AGRO AS Sp. j. Z. Bednarski & A. Sajdutka.

DZIAŁALNOŚĆ I ZADANIA WYBRANYCH PODMIOTÓW Z OTOCZENIA PRZEMYSŁU HODOWLANO-NASIEENNEGO

Rynek nasion rolniczych, ze względu na bardzo duże znaczenie nie tylko w agrobiznesie, ale i całej gospodarce narodowej, wymaga kontroli prawidłowości funkcjonowania oraz wsparcia instytucji reprezentujących hodowców i innych uczestników rynku. Poniżej zaprezentowano zadania (działania) podejmowane przez wybrane podmioty z otoczenia przemysłu hodowlano-nasiennego w Polsce [na podstawie www.coboru.pl, piorin.gov.pl, www.ihar.edu.pl, www.pin.org.pl, www.agencjanasienna.pl].

Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN). Zadania związane z rynkiem nasiennym są realizowane w PIORiN głównie przez Wydział Nasiennictwa (w Głównym Inspektoracie) oraz Działy Nadzoru Nasiennego (w wojewódzkich inspektoratach). Do zakresu działań PIORiN na rynku nasiennym należy m.in.:

- przygotowanie i wdrażanie wytycznych w sprawach oceny, kontroli i stosowania materiału siewnego,
- nadzór nad systemem ewidencji przedsiębiorców i rolników dokonujących obrotu materiałem siewnym,
- określenie stopni kwalifikacji importowanego materiału siewnego,

- nadzór nad stosowaniem materiału siewnego, w tym modyfikowanego genetycznie (GMO); na mocy Ustawy o nasiennictwie... [2012].

Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU). Do podstawowych zadań COBORU w ramach omawianej problematyki należy m.in.:

- prowadzenie krajowego rejestru odmian,
- tworzenie metodyk badania i oceny odrębności, wyrównania i trwałości (OWT) odmian,
- tworzenie metodyk badania i oceny wartości gospodarczej (WGO).

Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin-PIB (IHAR) prowadzi badania w dziedzinie hodowli i nasiennictwa rolniczych roślin uprawnych. Do głównych celów działalności Instytutu należy zaliczyć:

- tworzenie i wykorzystanie postępu biologicznego w hodowli roślin uprawnych,
- opracowanie nowych elementów technologii produkcji roślin oleistych i korzeniowych oraz przechowywania ziemniaków,
- gromadzenie i utrzymywanie w stanie żywym zasobów genowych roślin,
- wytwarzanie materiałów wyjściowych do hodowli twórczej roślin rolniczych.

Polska Izba Nasienna zrzesza i reprezentuje przedsiębiorstwa hodowlane, nasienne oraz prowadzące obrót materiałem siewnym. Celem działalności podmiotu jest stwarzanie jak najlepszych warunków rozwoju branży nasiennej. Polska Izba Nasienna pełni funkcję upowszechniającą, wydaje kwartalnik „Hodowla Roślin i Nasiennictwo”.

Agencja Nasienna Sp. z o.o. jest organizacją hodowców. Zadania realizowane przez Agencję to:

- kontrola przedsiębiorców realizujących zawarte z hodowcami umowy licencyjne na produkcję i obrót kwalifikowanym materiałem siewnym,
- zbieranie i kontrola informacji związanych z korzystaniem z przywileju odstępowania rolnego,
- zbieranie i kontrola informacji od przetwórców o wykonaniu usług przetworzenia materiału ze zbioru odmian chronionych na materiał rozmnożeniowy,
- realizacja kolektywnego systemu zbierania opłat za odstępowstwo rolne,
- wspieranie zgodnego z prawem korzystania z odmian roślin i zwalczanie przejawów naruszania wyłącznego prawa, a zwłaszcza nielegalnego obrotu materiałem siewnym.

Wymienione podmioty mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju przemysłu hodowlano-nasiennego w Polsce, przy czym spełniają one różnorakie funkcje, zajmują się m.in. tworzeniem warunków prawnych i organizacyjnych dla właściwego funkcjonowania przemysłu nasiennego w Polsce. Jedną z najważniejszych instytucji realizujących zadania w zakresie nasiennictwa i rynku nasiennego jest Państwowy Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN), którego zadaniem jest m.in. nadzór nad wytwarzaniem, oceną i obrotem materiałem siewnym⁵. PIORiN powstał 1 maja 2004 roku na podstawie Ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz.U. z 2004 r., nr 11,

⁵ Zadania wykonywane przez PIORiN obejmują wiele obszarów w produkcji rolniczej, m.in. nadzór nad kontrolą jakości środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu, nadzór nad systemem szkoleń z zakresu obrotu i konfekcjonowania oraz stosowania środków ochrony roślin, nadzór nad systemem Integrowanej Produkcji.

poz. 94) w wyniku przekształcenia Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (IORIN) na Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. IORIN powstał natomiast w 2002 roku z połączenia dwóch inspekcji: Inspekcji Ochrony Roślin oraz Inspekcji Nasiennej.

Kolejnym ważnym ośrodkiem mającym wpływ na funkcjonowanie przemysłu hodowlano-nasiennego jest Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU). Misją COBORU jest „stymulowanie innowacji w hodowli roślin i nasiennictwie oraz wspieranie wdrażania postępu odmianowego do praktyki rolniczej”. W 2011 roku nastąpiła zmiana formy organizacyjno-prawnej Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych w Słupi Wielkiej oraz stacji doświadczalnych oceny odmian – na Agencję Wykonawczą z szesnastoma oddziałami terenowymi. COBORU pełni wiele funkcji związanych z nasiennictwem oraz prawną ochroną odmian roślin uprawnych (m.in. prowadzi krajowy rejestr odmian oraz księgi ochrony wyłącznego prawa do odmian). COBORU pełni ważne funkcje naukowo-badawcze w polskim doświadczalnictwie rolniczym (w zakresie odmian roślin), jak również funkcje doradcze i upowszechnieniowe w agrobiznesie [<http://www.coboru.pl>].

Wymieniając najważniejsze podmioty z otoczenia przemysłu hodowlano-nasiennego nie można pominąć Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin-PIB, który został utworzony w 1951 roku. Przedmiot działalności Instytutu w zakresie hodowli i nasiennictwa obejmuje m.in. genetyczne podstawy hodowli roślin uprawnych oraz monitorowanie i opiniowanie zakresu produkcji i importu transgenicznych odmian roślin uprawnych (GMO). Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin-PIB jest aktywnym uczestnikiem rynku nasiennego. Jak wspomniano wcześniej, Instytut realizuje działalność hodowlaną prowadzoną przez cztery spółki hodowli roślin: Hodowla Roślin Smolice Sp. z o.o. – Grupa IHAR, Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. – Grupa IHAR, Hodowla Ziemniaka Zamarte Sp. z o.o. – Grupa IHAR, Hodowla Roślin Bartązek Sp. z o.o. – Grupa IHAR.

Polska Izba Nasienna jest z kolei Izbą Gospodarczą, wpisaną do rejestru stowarzyszeń 27.06.2001 roku, zrzeszającą przedsiębiorstwa hodowlane i nasienne działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród członków Polskiej Izby Nasiennej znajdują się m.in. DANKO Hodowla Roślin Sp. z o.o., KWS Lochow Polska Sp. z o.o., Limagrain Central Europe Societe Europeenne Spółka Europejska Oddział w Polsce, Syngenta Polska Sp. z o.o. oraz Monsanto Polska Sp. z o.o.

Ostatni z wymienionych podmiotów, Agencja Nasienna Sp. z o.o., powstała w 2003 roku. Obecnie Agencja reprezentuje 19 hodowców, w tym w sprawach występowania do rolników z wnioskami o udzielenie informacji o zakresie wykorzystywania przez nich materiału ze zbioru odmian chronionych oraz przeprowadzania kontroli. Agencja na swojej stronie internetowej umożliwia pobranie formularza AGNAS (formularz jest drukiem pomocniczym w celu udzielenia informacji odnośnie do korzystania z odstępstwa rolnego⁶) oraz wykazu odmian roślin chronionych wyłącznym prawem na poziomie krajowym wraz z wysokością opłaty licencyjnej obowiązującej w danym roku.

⁶ Złożenie informacji jest obowiązkowe. Za nieudzielenie informacji lub udzielenie informacji fałszywych grozi kara grzywny na podstawie art. 37a Ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin [Dz.U. z 2003 r., nr 137, poz. 1300 z późn. zm.]. Posiadacze gruntów rolnych o powierzchni poniżej 10 ha nie mają obowiązku udzielania informacji.

PODAŻ, POPYT I CENY NA RYNKU KWALIFIKOWANEGO MATERIAŁU SIEWNEGO ZBÓŻ W POLSCE W LATACH 2008-2012

Dane dotyczące podaży nasion zaprezentowane w tabeli 1 dotyczą materiału siewnego zbóż kategorii elitarny i kwalifikowany ocenionych w 2012 roku przez laboratoria urzędowe i akredytowane.

Tabela 1. Podaż nasion zbóż zakwalifikowanych w laboratoriach Stacji Oceny Nasion w Polsce
Table 1. Supply of cereal seeds certified in the laboratories of the Seed Testing Station in Poland

Rośliny i grupy roślin Plants and plant groups	2008	2009	2010	2011	2012	Dynamika Dynamics 2012 2011
	tys. t – thous. t					%
Rośliny rolnicze razem Total agricultural plants	253,2	220,7	246,0	271,8	297,0	117,3
Zboża, w tym: Cereals, of which:	221,6	213,5	237,9	241,2	258,5	116,7
pszenica ozima winter wheat	80,2	68,6	91,5	111,8	88,1	109,9
pszenica jara spring wheat	15,7	14,7	14,4	19,4	29,9	190,4
jęczmień ozimy winter barley	12,7	11,2	10,2	13,7	11,9	93,7
jęczmień jary spring barley	37,4	35,5	34,2	32,3	43,2	115,5
żyto rye	23,9	14,0	16,0	16,6	26,0	108,8
owies oat	11,5	12,7	13,6	8,2	11,9	103,5
pszenżyto triticale	40,1	35,8	35,4	38,1	46,9	117,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Oleksiak [2013, s. 39].
Source: own elaboration based on Oleksiak [2013, p. 39].

W latach 2008-2012 łączna podaż nasion zakwalifikowanych w laboratoriach Stacji Oceny Nasion zwiększyła się o 17,3%, z czego zbóż o 16,7%. Warto podkreślić, że nasiona zbóż w każdym z analizowanych lat stanowiły ponad 85% w strukturze podaży nasion roślin rolniczych ogółem (największy udział odnotowano w 2009 roku, tj. 96,7%). Spośród zbóż największy udział w podaży nasion miały w badanych latach pszenica ozima oraz jęczmień jary. Łączny udział nasion pszenicy ozimej i jęczmienia jarego w podaży nasion zbóż w analizowanych latach wynosił:

- w 2008 roku – 53,1%,
- w 2009 roku – 48,8%,

- w 2010 roku – 52,8%,
- w 2011 roku – 59,7%,
- w 2012 roku – 50,8%.

Z wyjątkiem jęczmienia ozimego wszystkie wymienione w tabeli 1 zboża charakteryzowały się wzrostem podaży w latach 2008-2012. Najwyższy wskaźnik dynamiki zmian w podaży nasion zbóż w latach 2008-2012 odnotowano w przypadku pszenicy jarej (190,4%).

W tabeli 2 zaprezentowano dane dotyczące obrotu materiałem siewnym zbóż w Polsce w latach 2007-2012 (według danych Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Roślin i Nasiennictwa – WIORiN).

Tabela 2. Sprzedaż kwalifikowanego materiału siewnego zbóż w Polsce
Table 2. Sales of certified cereal seeds in Poland

Rośliny i grupy roślin Plants and plant groups	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	Dynamika Dynamics <u>2011/12</u> 2007/08
	tys. t – thous. t					%
Zboża, w tym: Cereals, of which:	139,8	136,6	137,6	150,3	175,2	125,3
pszenica ozima winter wheat	53,0	49,0	48,7	54,6	61,9	116,8
pszenica jara spring wheat	14,7	14,5	13,8	14,6	22,5	153,1
jęczmień ozimy winter barley	4,6	4,9	5,8	7,1	6,5	141,3
jęczmień jary spring barley	22,3	20,3	20,7	23,1	29,6	132,7
żyto rye	11,2	11,0	10,8	10,9	12,5	111,6
owies oat	8,9	9,2	9,4	9,9	10,6	119,1
pszenżyto triticale	25,1	27,6	28,4	30,1	31,6	125,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Oleksiak [2013, s. 42].
Source: own elaboration based on Oleksiak [2013, p. 42].

Według danych PIORiN, w latach 2007-2012 sprzedaż kwalifikowanego materiału siewnego zbóż zwiększyła się o 25,3%, z poziomu 139,8 tys. ton. W strukturze obrotu materiałem siewnym zbóż w Polsce w badanym okresie dominowała sprzedaż pszenicy ozimej (od 35,3% do 37,9%). W dalszej kolejności pod względem wielkości sprzedaży na krajowym rynku wymienić należy pszenżyto, jęczmień jary oraz pszenicę jarą. Jak wynika z analiz, w przypadku pszenicy jarej najwyższy wskaźnik dynamiki wzrostu sprzedaży odnotowano w latach 2007-2012 (153,1%). W tabeli 3 przedstawiono ceny nasion zbóż i relacje cen nasion zbóż do cen pszenicy ogólnoużytkowej.

Tabela 3. Ceny nasion i relacje cen nasion do cen pszenicy ogólnoużytkowej w Polsce
Table 3. Seed prices and their relation to those of multipurpose wheat in Poland

Rośliny i grupy roślin Plants and plant groups	2008		2009		2010		2011		2012		2012 2008
	zł/dt PLN/dt	%	zł/dt PLN/dt	%	zł/dt PLN/dt	%	zł/dt PLN/dt	%	zł/dt PLN/dt	%	%
Cena pszenicy ogólnoużytkowej* Price of multipurpose wheat*	87,6	100,0	51,4	100,0	48,0	100,0	93,7	100,0	85,1	100,0	97,2
Pszenica ozima Winter wheat	154,1	176,0	121,8	237,0	167,0	348,1	202,0	215,6	220,0	258,6	142,8
Pszenica jara Spring wheat	184,5	210,7	136,9	266,4	133,0	277,3	218,0	232,7	210,0	246,9	113,8
Jęczmień jary Spring barley	177,8	203,1	134,2	261,1	127,0	264,7	193,0	206,0	200,0	235,1	112,5
Żyto Rye	144,3	164,8	107,9	210,0	144,0	300,2	199,0	212,4	206,0	242,2	142,8
Owies Oat	181,8	207,7	137,6	267,8	116,0	241,8	165,0	176,1	193,0	226,9	106,2

*Średnia cena w 1. półroczu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Oleksiak [2013, s. 43].

*Average price in the 1st half of the year.

Source: own elaboration based on Oleksiak [2013, p. 43].

W badanym okresie odnotowano relatywnie duży wzrost cen nasion pszenicy ozimej i żyta (w obu przypadkach o 42,8%). Mniejszy wzrost cen dotyczył nasion pszenicy jarej, jęczmienia jarego oraz owsa (wskaźniki dynamiki odpowiednio na poziomie: 113,8%; 112,5% oraz 106,2%).

PODSUMOWANIE

Stosowanie w produkcji roślinnej nasion coraz niższych stopni odsiewu powoduje spadek wielkości i jakości uzyskanego z nich plonu (degeneracja). Dlatego tak ważna jest wymiana materiału siewnego w gospodarstwach rolnych i tym samym wykorzystanie postępu biologicznego w rolnictwie.

Tworzeniem nowych odmian, reprodukcją i obrotem nasion zajmuje się przemysł hodowlano-nasienny. Biorąc pod uwagę uczestników przemysłu hodowlano-nasiennego, wyróżnić można podstawowe grupy uczestników, tj. podmioty hodowlane, hodowlano-nasienne oraz nasienne. Wśród innych podmiotów, ważnych z punktu widzenia funkcjonowania opisywanego rynku, wyróżnić można m.in. Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych, Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin-PIB, Polską Izbę Nasienną oraz Agencję Nasienną. Wymienione podmioty z otoczenia przemysłu nasiennego pełnią różnorakie funkcje,

m.in. badawczo-rozwojowe, upowszechniające oraz kontrolne. Nie bez znaczenia są także inne, nie wymienione wyżej instytucje, m.in. Agencja Rynku Rolnego (w kontekście dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany).

Cechą charakterystyczną polskiego przemysłu hodowlano-nasiennego jest znaczny udział własności państwowej w hodowli roślin. Państwowe ośrodki hodowlane prowadzą nie tylko prace naukowe z zakresu hodowli nasion, ale również komercyjną hodowlę roślin. Podmioty nasienne funkcjonują w różnych formach organizacyjno-prawnych, m.in. jako spółki prawa cywilnego i handlowego, gospodarstwa i przedsiębiorstwa rolne. Obrót materiałem siewnym jest prowadzony także przez specjalistyczne i uniwersalne placówki handlowe na rynku środków produkcji rolnej.

Jak wynika z analiz rynku nasiennego zbóż, w latach 2008-2012 łączna podaż nasion zakwalifikowanych w laboratoriach Stacji Oceny Nasion zwiększyła się o 16,7%. Największy udział w podaży nasion zbóż w badanych latach miały pszenica ozima oraz jęczmień jary. Według danych PIORiN, w strukturze obrotu materiałem siewnym zbóż w Polsce w latach 2008-2012 dominowała sprzedaż pszenicy ozimej. W badanym okresie odnotowano także relatywnie duży wzrost cen nasion pszenicy ozimej (o 42,8%). Wzrost sprzedaży nasion kwalifikowanych w segmencie zbóż można tłumaczyć m.in. systemem dopłat realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego (ARR). Jak wynika z danych ARR, w 2012 roku rolnicy otrzymali 98 mln zł z tytułu dopłat do materiału siewnego kategorii elitarny i kwalifikowany, z czego 95,9% stanowił materiał siewny zbóż.

LITERATURA

- Duczmał K., 2008. Jutro polskiego sektora nasiennego – przewidywane zmiany wraz z modelem naukowego wsparcia. *Hod. Rośl. Nasienn.* 2, 27-37.
- Dyrektywa Rady 2002/53/WE z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnego katalogu odmian gatunków roślin rolniczych. 2002. *Dz.U.* nr L 193 z 20.07.2002 r.
- Dyrektywa Rady 70/457/EWG z dnia 29 września 1970 r. w sprawie wspólnego katalogu odmian gatunków roślin rolniczych. 1970. *Dz.U.* nr L 225 z 12.10.1970 r.
- Marciniak K., 2008. Stan polskiej hodowli roślin w roku 2008. *Rocz. Nauk Roln. Ser. G*, 95, 1, 163-173.
- Oleksiak T., 2013. Rynek środków produkcji dla rolnictwa. *Analizy Rynkowe* 40, 39-43.
- Pepliński B., 2009. *Agrobiznes. Podstawy ekonomiki*. WSiP, Warszawa.
- Prusiński J., 2007. Znaczenie odmian roślin strączkowych rejestrowanych przez COBORU w okresie gospodarki rynkowej. *Acta Sci. Pol., Agricultura* 6(2), 3-16.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 23 października 1962 r. w sprawie krajowego obrotu handlowego materiałem siewnym roślin rolniczych, warzywnych, ozdobnych i zielarskich. 1962. *Dz.U.* nr 58, poz. 284 i 285.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie wykazu spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. 2011. *Dz.U.* 2011, nr 161, poz. 974.
- Runowski H., 1997. *Postęp biologiczny w rolnictwie*. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Ustawa o nasiennictwie z dnia 9 listopada 2012 r. 2012. *Dz.U.* z 2012 r., poz. 1512.
- Ustawa o ochronie prawnej odmian roślin z dnia 26 czerwca 2003 r. 2003. *Dz.U.* 2003, nr 137, poz. 1300.

- Wicki L., 2009 a. Konkurencja odmian zagranicznych na polskim rynku nasiennym. Zesz. Nauk. SGGW Warszawa: Probl. Roln. Świat. 7, 143-153.
- Wicki L., 2009 b. Zmiany w zużyciu nasion kwalifikowanych w Polsce. Roczn. Nauk Roln. Ser. G, 96, 226-237.
- www.agencjanasienna.pl [dostęp: 26.11.2013].
- www.anr.gov.pl [dostęp: 26.11.2013].
- www.coboru.pl [dostęp: 26.11.2013].
- www.gronas.pl [dostęp: 28.11.2013].
- www.ihar.edu.pl [dostęp: 26.11.2013].
- www.kalnas.pl [dostęp: 28.11.2013].
- www.pagro.pl [dostęp: 28.11.2013].
- www.pin.org.pl [dostęp: 28.11.2013].
- www.piorin.gov.pl [dostęp: 26.11.2013].
- www.rolnas.com.pl [dostęp: 28.11.2013].
- www.zietarscy-slup.pl [dostęp: 28.11.2013].

SEED INDUSTRY IN POLAND AND ITS MARKET

Summary. The aim of this article is to characterize the seed industry in Poland and assessment of changes in supply, demand and prices on the market of classified seed of cereals in Poland. The discussion relates to the main groups of participants making up the breeding and seed industry, i.e. the breeding, seed, as well as breeding and seed entities. The characteristics of entities from the breeding and seed industry's environment has also been presented. The article presents the analyses of the cereal seed market in Poland between the years 2008-2012, including the changes in supply, demand and market prices. The analyses indicated an increase in sales of the certified seeds in Poland by 25.3%. Winter wheat was the dominant seed in terms of trade structure throughout the entire period. The increase in sales of classified seeds in the cereal segment took place in conditions of significant seed prices' increase in the studied period.

Key words: breeding and seed entities, market, trade

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 24.03.2014

Do cytowania – For citation: Piwowar A., 2014. Przemysł nasienny w Polsce i jego rynek. J. Agribus. Rural Dev. 3(33), 205-215.